

Maria Roszak
Zielona Góra

PRZYŚPIEWKI KIBICOWSKIE W FOLKLORZE ZIELONOGÓRSKICH KIBICÓW ŻUŻLOWYCH

W tradycyjnym ujęciu termin *folklor* odnosi się do kultury ludów pierwotnych. Częściej jednak stosuje się go do kultury ludowej jakiejś społeczności lub narodu (jej obyczajów, wierzeń, twórczości artystycznej). Według niektórych kulturoznawców, zjawisko folkloru aktywizuje się nadal jako element kultury współczesnej¹, a jego cechy obserwować można wśród różnych grup zawodowych, społecznych czy wiekowych. Fenomen ten, rozwijający się w społeczeństwach cywilizowanych, wielowarstwowych, na marginesie kultury oficjalnej, Janusz Maciejewski definiuje jako *folklor środowiskowy*², czyli:

spontaniczną twórczość określonych środowisk, która nie trafia do oficjalnych środków przekazu, nie jest traktowana przez oficjalne instytucje kultury jako literatura, żyje w kontaktach bezpośrednich między „twórcą” (czy „wykonawcą” – różnica między nimi jest zatarta) a odbiorcą³.

W definicji folkloru środowiskowego, dla Haliny Zgółkowej – neofolkloru⁴, zaproponowanej przez J. Maciejewskiego, mieści się także twórczość stadionowa⁵ zielonogórskich kibiców żużlowych – wspólnoty opartej na szczególnych relacjach, grupy ludzi związanych zamiłowaniem do sportu żużlowego, utożsamiających się z lokalnym klubem żużlowym, Ekantor.pl Falubaz Zielona Góra.

Istnienie folkloru (neofolkloru) sportowego potwierdzają naukowe obserwacje polskich kulturoznawców, folklorystów i językoznawców. Zjawisko folkloru fanów sportowych sygnalizowali w swoich pracach między innymi Michał Waliński⁶ i Roch Sulima⁷. Zwrócił on uwagę Ewy Kołodziejek⁸, badającej język subkultury kibiców pił-

1 Zob. M. Waliński, *Folklor i folklorystyka. Uwagi na marginesie definicji*, „Literatura Ludowa” 1977, nr 4-5, s. 21.

2 Zob. J. Maciejewski, *Obszary i konteksty literatury*, Warszawa 1998, s. 40.

3 *Ibidem*, s. 62.

4 Zob. H. Zgółkowa, *Język subkultur młodzieżowych*, [w:] *Polszczyzna 2000: orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999, s. 261.

5 Przez pojęcie *twórczości stadionowej* rozumiem m.in. wszystkie teksty tworzone i śpiewane, skandowane czy wykrzykiwane w trakcie rozgrywek speedwaya (również przed meczem, jak i po jego zakończeniu), głównie przez fanów, aktywnie uczestniczących w meczowej oprawie.

6 Zob. M. Waliński, *Współczesna rzeczywistość folkloru. Glosa do dyskusji*, „Literatura Ludowa” 1979, nr 1-3, s. 8-9.

7 Zob. R. Sulima, *Folklor i literatura. Szkice o kulturze i literaturze współczesnej*, Warszawa 1985, s. 6.

8 Zob. E. Kołodziejek, *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin 2005, s. 116-117.

karskich. O folklorze amatorów sportu żużlowego, jednego z polskich klubów, Apator Toruń, pisała natomiast Weronika Krajniak⁹.

„Warunkiem powstania folkloru w jakiejś grupie społecznej jest istnienie więzi łączących ją w wyraźną wspólnotę – jej przejawem jest między innymi kultura”¹⁰ – zauważa J. Maciejewski. W przypadku zielonogórskich fanów speedwaya tego rodzaju więź tworzą kibicowska miłość i wierność klubowi, wyrażana poprzez różne zachowania werbalne i pozawerbalne, składające się na twórczość stadionową, w której odzwierciedla się pogląd na świat i poczucie mocy, jaką wspólnota daje swoim uczestnikom¹¹. Do najważniejszych utworów w folklorze kibiców z Zielonej Góry należą przyśpiewki kibicowskie.

Celem opracowania jest przedstawienie przyśpiewki kibicowskiej, jako tekstu folkloru środowiskowego zielonogórskich kibiców żużlowych. Odwołując się do charakterystycznych cech folkloru, omówię właściwości językowo-stylistyczne i kompozycyjne owych komunikatów. Przybliżę też utrwalone w nich treści oraz proces ich tworzenia i wykonywania.

Podstawę interpretacyjną niniejszego szkicu stanowi zbór około czterdziestu przyśpiewek, skompletowanych na podstawie: internetowych forów kibiców Falubazu¹², wirtualnych „śpiewników” – zestawień utworów, kreowanych przez zielonogórskich fanów, materiałów filmowych, zamieszczonych w serwisie internetowym YouTube, rejestrujących doping żużlowej widowni z Zielonej Góry oraz własnych obserwacji i rozmów z miłośnikami żużla.

Termin *przyśpiewka kibicowska* nie jest notowany przez współczesne słowniki języka polskiego. Powstał on prawdopodobnie w środowisku fanów piłki nożnej i bywa używany wśród publiczności różnych dyscyplin sportowych. Coraz chętniej wykorzystywany jest także przez młode pokolenie rodzimych lingwistów, podejmujących studia nad szeroko rozumianym problemem językowych zachowań miłośników sportu¹³.

Próby opisu przyśpiewki kibicowskiej pod kątem przynależności gatunkowej podjęła się Katarzyna Gileta-Kłępka¹⁴, opierając swoje studia na schemacie konotacyjnym czasownika *mówić* oraz na analizie definicji leksykograficznych różnych gatunków mowy. Badaczka zwróciła uwagę między innymi na instancję nadawcy i odbiorcy analizowanych tekstów, sytuację komunikacyjną, w jakiej wypowiedzi te występują,

9 W. Krajniak, „O Apatorze mój!”, czyli folklor toruńskich kibiców żużlowych, [w:] *Toruń tam i z powrotem. Szkice z antropologii miasta*, red. A. Trapszczyk i V. Wróblewska, Toruń 2011, s. 135-145.

10 J. Maciejewski, *op. cit.*, s. 43.

11 Zob. E. Kołodziejek, *op. cit.*, s. 40-41.

12 Nazwa *Falubaz* to tradycyjne określenie zielonogórskiego klubu, pochodząca od nazwy własnej – onimu jednego z pierwszych sponsorów drużyny.

13 Zob. m.in. E. Kołodziejek, *op. cit.*, oraz M. Roszak, *Agresja językowa polskich kibiców żużlowych*, Zielona Góra 2012 (maszynopis rozprawy doktorskiej).

14 K. Gileta-Kłępka, *Przyśpiewka kibicowska. Próba opisu gatunku*, [w:] *Porozmawiajmy o gatunkach artystycznych i użytkowych*, red. E. Bulisz i M. Wojtak, Lublin 2015, s. 175-186.

ich intencję, tematykę, ontologię świata przedstawionego oraz wartości¹⁵. Zawartość tematyczną przyspiewek fanów futbolu zgłębiali ponadto Łukasz Bieszke¹⁶ i Izabela Kęпка¹⁷. Problematykę piosenek miłośników wyścigów żużlowych opracowały natomiast wspomniana W. Krajniak¹⁸ i Paulina Bobecka¹⁹.

Wśród przywołanych opracowań brakuje jednak propozycji definicji omawianego tutaj gatunku – skonkretyzowania i uściślenia określającego go terminu. Dlatego, zanim przejdę do dalszych rozważań, spróbuję ustalić pewne ramy znaczeniowe dla tej konkretnej kategorii tekstów.

Pierwszy człon omawianego pojęcia – rzeczownik *przyspiewka*, definiowany przez słowniki języka polskiego jako ‘krótka (jednozwortkowa) piosenka ludowa mająca charakter obrzędowy; wchodzi w skład ciągu takich piosenek śpiewanych na jedną melodię’²⁰, może sugerować, że utwory tego typu to teksty proste, nierozbudowane pod względem formy i nieskomplikowane muzycznie. Drugi komponent nazwy gatunkowej – przymiotnik *kibicowski*²¹, rozumiany przeze mnie jako ‘charakterystyczny dla kibica, kibiców’ – odwołuje się do cech reprezentatywnych, typowych dla miłośników sportu, jak dopingowanie (czyli kibicowanie), utożsamianie się z konkretną drużyną między innymi poprzez strój i rekwizyty w określonych barwach klubowych.

Uwagi te pozwalają na zaproponowanie następującej, ogólnej, definicji przyspiewki kibicowskiej, rozumianej jako: ‘krótka piosenka wykonywana przez kibiców, głównie podczas rozgrywek sportowych, której prymarną funkcją jest zagrzewanie do walki zawodników wybranej drużyny’.

Interesujące jest to, że prób zdefiniowania przyspiewki kibicowskiej nie podejmują właściwie też sami kibice. Wirtualne rozmowy zielonogórskich amatorów speedwaya, dotyczące *meczowej oprawy*²², koncentrują się głównie na propozycjach piosenek czy

15 *Ibidem*, s. 177.

16 Ł. Bieszke, *Motywy religijne w przyspiewkach kibiców klubów piłkarskich*, „Język – Szkoła – Religia” 2014, vol. 9, nr 1, s. 35-44; *idem*, *Obraz świata i wartości wyznawane przez kibiców w kibicowskich hymnach i innych pieśniach plemiennych*, [w:] *Futbol w świecie sztuki*, red. J. Ciechowicz i W. Moska, Gdańsk 2012, s. 440-446.

17 I. Kęпка, *Językowa kreacja przyjaciela i wroga w przyspiewkach kibiców Arki Gdynia i Lechii Gdańsk*, [w:] *Futbol w świecie sztuki*, s. 447-461.

18 W. Krajniak, *op. cit.*

19 P. Bobecka, *Twórczość słowna kibiców Klubu Sportowego Toruń Unibax SA*, [w:] *Toruń tam i z powrotem...*, s. 113-134.

20 *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 2, red. B. Dunaj, Warszawa 1998, s. 207.

21 Przymiotnik *kibicowski* (derywat od rzeczownika *kibic*) funkcjonuje w środowisku fanów sportowych i odnosi się do wszystkiego, co jest związane z kibicowaniem. Jak dotąd neologizm ten nie był rejestrowany przez rodzime źródła leksykograficzne. Jest on rozpowszechniony przez dziennikarzy koncentrujących się wokół zagadnień sportowych oraz poprzez internetową działalność kibiców piłki nożnej na stronach i forach internetowych. Występuje najczęściej w zestawieniach: *kultura kibicowska*, *ruch kibicowski*, *środowisko kibicowskie*.

22 *Oprawa meczowa* ‘zespół elementów muzycznych, plastycznych, scenograficznych, efektów specjalnych itp., przygotowanych przez kibiców, stanowiących tło wydarzeń sportowych’ (definicja ustalona przez autorkę szkicu).

okrzyków, sposobu ich wykonywania, to jest na przygotowaniu dopingu – fundamentu kultury kibiców. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że dla miłośników żuźła przyśpiewka kibicowska to twór zrozumiały, jasny gatunkowo, a wskazanie jego cech konstytutywnych jest dla fanów tematem sekundarnym, a nawet redundantnym.

Forma przyśpiewki kibicowskiej nawiązuje do formy „krótkich, często dosadnych i uszczypliwych”²³ przyśpiewek ludowych²⁴, w których „można wygarnąć wszystko – często adresuje się je do konkretnych osób i komentuje nimi na zabawnie to, co dzieje się dokoła. W tych okolicznościach nikomu nie wolno się poważnie obrazić, można za to toczyć prawdziwe bitwy na przyśpiewki”²⁵. Skompletowane przeze mnie werbalno-muzyczne komunikaty to zrytmizowane, krótkie, jedno- lub dwuzwrotkowe, nierzadko rymowane piosenki, śpiewane na nuty prostych i popularnych melodii. Taka budowa pozwala na szybkie zapamiętanie oraz sprawne, grupowe odśpiewanie utworów. Podstawową strukturę tekstów, podobnie jak w przypadku gatunku ludowego, rozszerzają często różne okrzyki i przyśpiewy, jak np.: *hej!, lalala, sialala*, wypełniające strukturę metryczną lub pełniące funkcję refrenu formalnego²⁶.

Melodyjny pierwowzór dla opisywanych utworów stanowią bardzo często piosenki biesiadne, dziecięce czy harcerskie, ale także inne, powszechnie znane kompozycje. W repertuarze fanów Falubazu znajdują się przyśpiewki wykonywane między innymi do rytmu kubańskiej *Guantanamera*:

Jesteśmy z wami!
Falubaz jesteśmy z wami!
Jesteśmy z wami!!!,

harcerskiej *Płonie ognisko i szumią knieje*:

Płonie stadion Alfreda Smoczyka,
Stadion Unii pali się, pali się!
Płonie, płonie i nigdy nie zagaśnie!
Kibice Falubazu cieszą się!
Cieszą się, bo to Oni podpalili,
Stadion Unii doszczętnie zniszczyli.
Żółto-biało-zielone szaliki,
To jest Falubazu znak!
Falubaz!,

a powtarzany wielokrotnie tekst: *Zielona Góra sialalalala*, śpiewany jest na melodię opery *Carmen* Georges’a Bizeta. Na zielonogórskim stadionie żuźlowym nierzadko

23 M. Oklejak, *Cuda wianki. Polski folklor dla młodszych i starszych*, Warszawa 2015, s. 79.

24 Zob. K. Gileta-Klępka, *op. cit.*, s. 181.

25 M. Oklejak, *op. cit.*, s. 79.

26 Zob. J. Szadura, *Przyśpiewka ludowa – cechy konstytutywne gatunku*, „Język a Kultura”, t. 23: *Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej*, red. A. Burzyńska-Kamieniecka, Wrocław 2012, s. 392.

rozbrzmiewa też przyśpiewka, dla której muzyczną inspiracją była religijna piosenka, *Oto jest dzień*:

Falubaz K! Falubaz S!
Falubaz wygra dzisiaj mecz!

Lalalalala
Lalalala.

Nie wolno pominąć tego, że forma i tematyka opisywanych przyśpiewek nie różnią się zbytnio od literacko-muzycznych propozycji fanów piłkarskich. W wyekscerpowanym materiale językowym odnotowałam wiele utworów zaczerpniętych z repertuaru amatorów futbolu, odpowiednio zmodyfikowanych na potrzeby widowisk żużlowych. Co więcej, podobne projekcje można odnaleźć w śpiewnikach kibiców pozostałych klubów speedwaya.

„Do folkloru należą tylko twory zaakceptowane przez wspólnotę, utrwalone i utrzymywane w obiegu społecznym poświadczonym wariantami”²⁷. Wiele z zebranych przyśpiewek należy do stałego repertuaru żużlowych amatorów z Zielonej Góry. Są to teksty znane, lubiane i prezentowane przez nich wielokrotnie, podczas różnych rozgrywek z udziałem zielonogórskiej drużyny. Przykładem takiego utworu jest *Labado (Labada)*²⁸:

Tańczymy labado, labado, labado
Tańczymy labado, małego walczyka!
Tańczą go kibice, kibice, kibice
Tańczą go kibice FALUBAZU KS!

Nowe piosenki i ich propozycje muszą zostać zaaprobowane przez uczestników wspólnoty. Potwierdzają to między innymi wirtualne rozmowy fanów na temat doping, prowadzone na forach internetowych: „jak się spodoba zostanie zaakceptowana to może trafi na W69”²⁹ (sic!)³⁰. Stadionowy debiut nie jest jednak tożsamy z żywotnością czy popularnością przyśpiewki. Niektóre projekcje nie adaptują się i zostają zastąpione innymi, bardziej „chwytliwymi” tekstami.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na aspekt kinetyczny, towarzyszący wykonaniu utworu. Czasami, podczas jego odśpiewywania kibice na przykład podskakują, wymachują szalikami, klaszczą. Połączenie słowa, melodii oraz ruchu nadaje przyśpiewce kibicowskiej charakter gestyczny, teatralny.

27 J. Bartmiński, *Folklor – język – poetyka*, Wrocław 1990, s. 134.

28 Utwór *Labado/Labada* (kibice sportowi używają obu wariantów nazewniczych), wzorowany na piosence dziecięcej o tym samym tytule, należy do bardzo popularnych, wręcz sztamkowych przyśpiewek stadionowych, śpiewanych przez większość grup fanów futbolu oraz speedwaya.

29 W69 – skrótowiec pochodzący od adresu siedziby zielonogórskiego klubu żużlowego: ul. Wrocławska 69.

30 Oryginalna wypowiedź kibica Falubazu na forum internetowym Falubaz.com; zob. <http://www.forum.falubaz.com/viewtopic.php?f=71&t=962&sid=c8c2c5158ef004274b94c810460380d5> [dostęp: 15.10.2016].

Twórczość zielonogórskich fanów jest z założenia anonimowa i zbiorowa, a autorzy piosenek są również ich wykonawcami. Utwory są intonowane wspólnie, chóralnie, co wzmacnia grupową integrację, gdyż kibice razem śpiewając i razem krzycząc, stają się jednością³¹. Ten integrująco-grupowy charakter badanych komunikatów utrwała występujący w nich często zaimek osobowy *my* oraz czasowniki w pierwszej osobie liczby mnogiej, na przykład: *My jesteśmy z Zielonej Góry/Cała Polska o nas wie...; Jesteśmy zawsze z Tobą...; O Falubazie śpiewamy Ci...* Podobną funkcję pełnią też toponim *Zielona Góra* (także w skróconej postaci *Zielona*) oraz chrematonim – nazwa własna klubu – *Falubaz*. Za pomocą tych onimicznych identyfikatorów fani podkreślają, skąd się wywodzą i skąd pochodzi zespół, któremu kibicują.

Joanna Szadura, analizująca cechy konstytutywne przyśpiewki ludowej, zauważyła, że zgodnie z nazwą gatunkową, motywowaną czasownikiem *przyśpiewać/przyśpiewywać*, utwory owe mają charakter adresatywny, a typ adresata łączy się z sytuacją wykonawczą³². Analogiczne zjawisko wyróżnia opisywane w niniejszym szkicu przyśpiewki kibicowskie. Odbiorcą interpretowanych komunikatów są: 1) zawodnicy Falubazu, 2) żużlowcy i sympatycy drużyny przeciwnej, 3) pozostała część żużlowego audytorium. Warto zauważyć, że na stadionie, ze względu na głośność motocyklowych silników, jak również wydarzenia na torze, piosenki, a także cała kibicowska oprawa prezentowane są przed rozpoczęciem meczu oraz w trakcie przerw między żużłowymi biegami, kiedy zawodnicy znajdują się (przeważnie) w *parku maszyn*³³. Uwzględnienie tych pozajęzykowych (konsytuacyjnych) czynników pozwala wnioskować, że teksty skierowane bezpośrednio do żużlowców z Zielonej Góry nie są dostatecznie przez nich słyszane, a odbiorcą komunikatów są w rzeczywistości sami kibice³⁴. Podobną sytuację obserwować można w przypadku przyśpiewek kierowanych do meczowego przeciwnika i jego zwolenników. Tutaj także ich adresatem są fani rywalizującej drużyny.

Wyróżniony przeze mnie trzeci typ odbiorcy – pozostała część widowni żużlowej – reprezentuje natomiast odbiorcę pośredniego, biernego; obserwatora i słuchacza spektaklu rozgrywanego na trybunach. Należy podkreślić, że niektóre z zebranych i opisywanych piosenek mają postać pewnego rodzaju stadionowych autoprezentacji, za pomocą których zielonogórcy kibice niejako „przedstawiają się” zawodnikom oraz całemu żużłowemu audytorium, sygnalizując też swoją obecność na trybunach, na przykład:

31 Zob. I. Klementowicz, *Pieśni pełne testosteronu*, „Gazeta Wyborcza” nr 48, wydanie z 26.02.2010, s. 22.

32 Por. J. Szadura, *op. cit.*, s. 387.

33 *Park maszyn* to ‘wydzielony obszar stadionu żużlowego, pełniący funkcję garażu i punktu mechanicznego dla motocykli’ (definicja autorki szkicu).

34 Uwagę na to zwrócił Stanisław Barańczak. Badacz, analizując hasła umieszczone przez kibiców na transparentach, podkreśla, że zawodnicy są ich odbiorcą w sensie gramatycznym, gdyż podczas meczu nie mają możliwości odczytania skierowanych do nich komunikatów. Adresatem realnym takich komunikatów są natomiast kibice – zob. S. Barańczak, *Nasza wola – Polska gola*, „Teksty” 1972, nr 1, s. 101.

My jesteśmy z Zielonej Góry
 Cała Polska o nas wie.
 U nas zawsze jest kultura,
 Chociaż piszą o nas źle.
 My jeździmy na wyjazdy
 I śpiewamy ile sił!
 Żeby klub nasz kochany,
 Mistrzem Polski znowu był!

Wykonanie przyśpiewki przez fanów z Zielonej Góry na stadionie wyróżnia charakter sytuacyjny, okolicznościowy i jest determinowany przez konkretne wydarzenie meczowe. Utwory traktujące o i skierowane do przeciwnika są zawsze uzależnione od klubu, z którym rozgrywany jest żużlowy pojedynek. Czynnikiem warunkującym odśpiewanie danego utworu może być także zwycięstwo lub sportowa porażka zespołu Falubazu. W przypadku przegranej śpiewana jest bowiem między innymi poniższa piosenka:

Czy wygrywasz, czy nie.
 Ja i tak kocham Cię!
 W moim sercu Falubaz!
 I na dobre i na złe!
 Cała Polska wzdłuż i wszerz!
 Śpiewa z nami tę pieśń:
 Że najlepszy w Polsce jest
 Falubazik – nasz KS!

Przyśpiewki kibicowskie, jako teksty folkloru, ewokują dialog, wymuszający na ich adresacie pewną reakcję. Odbiorca powinien odpowiedzieć, wykonać to, do czego go wzywano³⁵. Część utworów, kierowanych do zawodników Falubazu, ma postać słownej komendy czy upomnienia, obligującej ich do zwycięstwa, które „obiecali”, na przykład:

Wczoraj obiecałeś mi na pewno,
 Że dwa punkty dzisiaj będą.
 Więc my ufamy ci!
 Wiara!
 Nasza wiara nie zachwiana!
 Bo jest w tobie zakochana!
 Swoich kibiców masz!
 Hej, hej Falubaz!
 Ukochana ma drużyno!
 Ty wygrasz dziś ten mecz!
 Ten ważny mecz!

35 J. Szadura, *op. cit.*, s. 387.

Piosenki kierowane pod adresem klubu współzawodniczącego z Falubazem mogą zainicjować natomiast stadionową *walkę na słowa*, polegającą na werbalnej rywalizacji między dwoma grupami kibiców przeciwnych sobie drużyn³⁶. Utwór „przezywający” sportowych rywali może sprowokować odpowiedź – kontrprzyśpiewkę – ze strony fanów, sympatyzujących z żółtym konkurentem.

Ponadto wykładnikami dialogowości, jako właściwości strukturalnych omawianych tu tekstów folkloru, są między innymi: a) zaimki osobowe i dzierżawcze: *my, mnie, nas, nasz, ty, cię, ci, wy*; b) czasowniki w pierwszej i drugiej osobie: *jesteśmy z wami, kochamy Cię, czy wygrasz, czy nie...* etc. czy c) przypuszczenie sugerujące tryb rozkazujący czasownika: *Ty wygrasz dziś ten mecz!*³⁷.

Typ adresata przyśpiewki kibicowskiej determinuje też zawartość tekstową owych piosenek. Biorąc pod uwagę treść, skompletowany materiał badawczy można bowiem podzielić na cztery kategorie. Są to: 1) teksty pochwalne, gloryfikujące zawodników i klub, na przykład:

Falubazie!
Śpiewamy Ci!
Będziemy z Tobą aż do końca naszych dni! (do końca dni!)
Falubazie,
Śpiewamy Ci, bo najważniejszy w naszym
Życiu jesteś Ty!

2) utwory zagrzewające do walki, na przykład:

Nie dla nas jest porażki smak,
Nie dla nas forma zła!
Na cały głos śpiewajmy tak
– do boju Falubaz!

3) teksty emotywnie, opisujące kibiców i wyrażające ich uczucia względem faworyzowanej drużyny, na przykład:

Bo w Zielonej, Zielonej, Zielonej,
Gdzie najlepsi Kibice w Polsce są, w Polsce są!
Bo w Zielonej, Zielonej, Zielonej,
Mamy drużynę swą!

oraz 4) utwory deprecjonujące przeciwnika, na przykład:

³⁶ *Walka na słowa* to rodzaj zachowań magicznojęzykowych, charakterystycznych m.in. wśród dzieci i nastolatków, polegających na „odbijaniu” obelg i wyzwisk od uczestników jednej strony spornego dialogu do drugiej.

³⁷ Por. J. Bartmiński, *op. cit.*, s. 139.

Stal, Stal, Stal gorzowskie psy!
na kolana, na kolana raz, dwa, trzy! [...],

czy też:

Unia Leszno to nie jest polski klub
to nie jest polski klub,
to nie jest polski klub.

Każda z wydzielonych kategorii piosenek utrwała charakterystyczne dla siebie słownictwo i semantykę.

Jak wynika z analizy przytoczonych utworów, projekcje pochwalne cechuje leksyka z pola znaczeniowego bycia najlepszym, panowania czy władzy, na przykład: *mistrz, najlepszy, niepokonany*. Motywem przewodnim tekstów o prymarnej funkcji dopingującej jest walka i wygrana, na przykład: *do boju!, walczyć do upadłego!, zwyciężaj dla nas!* Dominantą leksykalną komunikatów emotywnych są wyrazy i zestawienia wyrazowe, konotujące miłość, wierność, oddanie, na przykład: *kochać, kochany/ukochany, mieć w sercu, oddać serce, być z kimś do końca swoich dni*. Przyspiewki te określają przede wszystkim wartości wyznawane przez ich autorów.

Ostatnią grupę muzycznych wypowiedzi, skierowanych *do* i traktujących *o* żużlowych przeciwnikach, cechuje bardzo często słownictwo znieważające, nierzadko wulgarne (*pies, kurwa, nienawidzić*), konotujące sportową porażkę (*paść na kolana, płakać*). Zawarta w tych utworach agresja językowa służy bowiem zdegradowaniu, zdeprecjonowaniu, ośmieszeniu meczowego rywala³⁸, „osłabieniu go” w żużlowej walce³⁹, na przykład:

Na Strzeleckiej w Lesznie ma siedzibę swą,
Taka jedna kurwa, co ją Unia Leszno zwą.
Ja ci powiem kurwo czemu nienawidzisz mnie,
Bo Falubaz mistrzem i ty dobrze o tym wiesz!

Jak już sygnalizowałam, przyspiewki, jako twór kolektywny, wyrażają wspólny dla grupy światopogląd. Na podstawie dotychczasowych refleksji można stwierdzić, że centrum kibicowskiej ideologii żużlowej i systemu aksjologicznego stanowi klub żużlowy, z którym fani się utożsamiają, który wielbią i wspierają. W opozycji do niego znajdują się pozostałe zespoły speedwaya oraz jego sympatycy. Ta wspólnotowo-sportowa relacja pociąga za sobą interpretację rzeczywistości, opartą na stereotypowym podziale świata na *swoich* i *obcych*, gdzie *swój* znaczy ‘lepszy, bardziej wartościowy’, w przeciwieństwie

38 Interesujące jest to, że do stałego repertuaru fanów Falubazu należą przyspiewki deprecjonujące, degradujące, obrażające przede wszystkim dwa kluby: Stal Gorzów oraz Unię Leszno. Wyjaśnienia takiego stanu rzeczy należy upatrywać m.in. w długotrwałej rywalizacji kulturowo-gospodarczej między Zieloną Górą a Gorzowem Wielkopolskim. Autorce szkicu nie udało się natomiast ustalić powodów niechęci względem zespołu z Leszna.

39 Więcej na ten temat zob. M. Roszak, *op. cit.*

do *obcego*, 'stojącego niżej w hierarchii konkretnej wspólnoty, mniej wartościowego, gorszego'⁴⁰. Dla fanów z Zielonej Góry *swoimi* są zawodnicy i zwolennicy Falubazu, *obcymi* – ich żużlowi przeciwnicy. W analizowanych przyśpiewkach stosunek do gorszego *obcego* odzwierciedla, omówione wyżej, odpowiednio dobrane słownictwo, wyrażające z jednej strony pozytywne emocje względem *ukochanej, wielbionej, niepokonanej, najlepszej zawsze i wszędzie* drużyny, z drugiej natomiast, negatywne uczucia wobec pozostałych, nielubianych, zespołów.

Dopingowanie, identyfikowanie się z zawodnikami, wpływa także na relacje między żużlowcami a wspierającymi ich kibicami, którzy sportowe zwycięstwa i porażki odczuwają jako własne. Leksykalnym wykładnikiem tej swoistej zażyłości jest na przykład zaimek *nas*, pozwalający w metaforyczny sposób uczestniczyć zielonogórskim fanom w wyścigu na żużlowym torze:

Dziś zgodnym rytmem biją Nam, Nasze serca które My, (które My)
Za Falubaz damy, czy czas dobry czy czas zły!
Nie dla Nas jest porażki smak, nie dla Nas forma zła (forma zła)
Na cale gardło krzyczmy wraz: Falubazik Mistrza ma!!!

Jak już zostało powiedziane, przyśpiewki kibicowskie – zarówno sposób ich wykonania, jak również ich warstwa tekstowa – służą zacieśnieniu wewnątrzgrupowych relacji. Bez wątpienia cechuje je też ludyczność. Widownia żużlowa, prezentując swoje muzyczne projekcje, nie tylko zagrzewa do walki drużynę, ale także bawi się, świętuje. Śpiew i taniec pomaga również w odreagowaniu problemów codziennego życia – życia poza żużlowym stadionem.

Piosenki te pełnią też funkcję magiczną. Za ich pomocą kibice próbują niejako wpłynąć na wynik meczu, „zaczarować” żużlowe wydarzenie:

Kto dziś wygra ważny mecz?
Oczywiście nasz KS!

Ponadto układ tekstowy niektórych z kibicowskich projekcji przywodzi na myśl formuły magiczne, gdzie wykładnikiem stylistycznym zaklęcia są między innymi trzykrotne powtórzenia⁴¹, na przykład:

W górę serca Falubaz wygra mecz,
Falubaz wygra mecz,
Falubaz wygra mecz!

Podobnie jak w przypadku tekstów zamawiających, tak tutaj powtórzenie tego samego fragmentu ma oddziaływać na rzeczywistość, „rzucić urok” na zawodników.

40 M. Peisert, *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wrocław 2004, s. 100.

41 Zob. J. Bartmiński, *op. cit.*, s. 141.

Funkcja magiczna przyspiewek tworzonych i śpiewanych przez fanów Falubazu polega z jednej strony na wywieraniu wpływu na wynik meczu, z drugiej natomiast – na podtrzymywaniu poczucia wspólnoty uczestników sportowego widowiska. Jako teksty folkloru środowiskowego, scharakteryzowane piosenki są tworamı nieoficjalnymi i żywiołowymi, pełnymi kibicowskich emocji. Wzorowane na łatwo wpadających w ucho kompozycjach, utrwalają zbiorowy światopogląd i wartości wyznawane przez wspólnotę zielonogórskich amatorów wyścigów na żużlu. Są to więc komunikaty kolektywne, korespondujące z ludowym wzorcem estetycznym oraz współczesną kulturą popularną.

Folklor środowiskowy wpisuje się zatem w kulturę oficjalną, jest od niej uzależniony. „Stanowi on tylko cząstkę zachowań i wytworów kulturowych członków danego środowiska, którzy poza tym są uczestnikami szerszej wspólnoty”⁴², zauważa J. Maciejewski. Zielonogórcy miłośnicy żużla są nie tylko kibicami – to także Lubuszanie, mieszkańcy Zielonej Góry i jej okolic, o czym z dumą śpiewają w swoich piosenkach. Scharakteryzowane w niniejszym szkicu przyspiewki kibicowskie stanowią zatem integralny element zielonogórskiego kolorytu lokalnego.

LITERATURA CYTOWANA

- Barańczak S., *Nasza wola – Polska gola*, „Teksty” 1972, nr 1.
- Bartmiński J., *Folklor – język – poetyka*, Wrocław 1990.
- Bieszke Ł., *Motywy religijne w przyspiewkach kibiców klubów piłkarskich*, „Język – Szkoła – Religia” 2014, vol. 9, nr 1.
- Bieszke Ł., *Obraz świata i wartości wyznawane przez kibiców w kibicowskich hymnach i innych pieśniach plemiennych*, [w:] *Futbol w świecie sztuki*, red. J. Ciechowicz i W. Moska, Gdańsk 2012.
- Bobacka P., *Twórczość słowna kibiców Klubu Sportowego Toruń Unibax SA*, [w:] *Toruń tam i z powrotem. Szkice z antropologii miasta*, red. A. Trapszyc i V. Wróblewska, Toruń 2011.
- Gileta-Kłępka K., *Przyspiewka kibicowska. Próba opisu gatunku*, [w:] *Porozmawiajmy o gatunkach artystycznych i użytkowych*, red. E. Bulisz i M. Wojtak, Lublin 2015.
- Kępka I., *Językowa kreacja przyjaciela i wroga w przyspiewkach kibiców Arki Gdynia i Lechii Gdańsk*, [w:] *Futbol w świecie sztuki*, red. J. Ciechowicz i W. Moska, Gdańsk 2012.
- Klementowicz I., *Pieśni pełne testosteronu*, „Gazeta Wyborcza” nr 48, wydanie z 26.02.2010.
- Kołodziejek E., *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin 2005.
- Krajniak W., *„O Apatorze mój!”*, czyli folklor toruńskich kibiców żużlowych, [w:] *Toruń tam i z powrotem. Szkice z antropologii miasta*, red. A. Trapszyc i V. Wróblewska, Toruń 2011.
- Maciejewski J., *Obszary i konteksty literatury*, Warszawa 1998.
- Oklejak M., *Cuda wianki. Polski folklor dla młodszych i starszych*, Warszawa 2015.
- Peisert M., *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wrocław 2004.
- Roszak M., *Agresja językowa polskich kibiców żużlowych*, Zielona Góra 2012 (maszynopis rozprawy doktorskiej).
- Roszak M., *„Tylko jeden klub” – agresja językowa zielonogórskich kibiców żużlowych*, „Sport Wyczerpany” 2010, nr 2.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1-2, red. B. Dunaj, Warszawa 1998.
- Sulima R., *Folklor i literatura. Szkice o kulturze i literaturze współczesnej*, Warszawa 1985.

42 Zob. J. Maciejewski, *op. cit.*, s. 41.

- Szadura J., *Przypiewka ludowa – cechy konstytutywne gatunku*, „Język a Kultura”, t. 23: *Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej*, red. A. Burzyńska-Kamieniecka, Wrocław 2012.
- Waliński M., *Folklor i folklorystyka. Uwagi na marginesie definicji*, „Literatura Ludowa” 1977, nr 4-5.
- Waliński M., *Współczesna rzeczywistość folkloru. Glosa do dyskusji*, „Literatura Ludowa” 1979, nr 1-3.
- Zgólkowa H., *Język subkultur młodzieżowych*, [w:] *Polszczyzna 2000: orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999.

ŹRÓDŁA WIRTUALNE

- <https://falubaz.wordpress.com/spiewnik/>
<http://pace28.republika.pl/spiewnik.htm>
<http://www.forum.falubaz.com>
<http://www.ostatnimenagrafi12.pun.pl/przypiewki-kibicow-49.htm>
<https://www.youtube.com/?hl=pl&gl=PL>